

0128400009



Република Македонија  
МИНИСТЕРСТВО ЗА КУЛТУРА  
Управа за заштита на културното наследство

ГЛАВНА КНИГА  
ДЕЛ ЧЕТВРТИ  
КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО ОД ОСОБЕНО ЗНАЧЕЊЕ  
ДУХОВНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Реџи CLT / CIH / ITH

30 MARS 2016

№ 0114

### НАЦИОНАЛЕН РЕГИСТАР НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

Ред. Бр. 49	Назив на заштитеното добро: Х'ДЕРЛЕЗ КАЈ ТУРЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	
ЕМБ: 3R0000049	Акт за заштита: Одлука на Влада на Република Македонија Бр.51-3611/9 од 17.09.2011	Фотографија:
Класификација: 3.1.2.2.9	Решение за регистрација:	
Категорија: Особено значење	Време на создавање:	
Поткатегорија: Исклучително значење	Надлежна институција: ИНСТИТУТ ЗА ФОЛКЛОР „МАРКО ЦЕПЕНКОВ“ СКОПЈЕ	Фотографирал:



Дополнителни уписи :

Номинација за меѓународен статус :

Признат меѓународен статус :

Причини за ставање под заштита :

Обредно-обичајниот циклус на Х'дерлез кај Турците од Република Македонија претставува збир од три слоја со потекло од различни историски периоди и култура на живеење:

- архаични елементи со потекло од мотолошките претстави од пред исламската обредна пралтика;
- елементи добиени после прифаќањето на исламот;
- елементи од современиот начин на живеење.

Истражувањата укажуваат на специфичности во начините на манифестираност, во која некои сегменти од обредната практика го изгубиле своето некогашно значење, а некои се дополнително со елементи од современа форма на изведба.

Режим на заштита :

Почитување и негување на сегментите содржани во обредно-обичајниот циклус на Х'дерлез, како и усната застапеност на обредните песни поврзани со него што се практикуваат кај турското население во Република Македонија во нивната изворна форма на целата територија од Република Македонија. За поиздржано согледување на сите аспекти од современата практика на обредно-обичајниот циклус на Х'дерлез треба да се доистражат евентуални дополнителни локални и регионални аспекти кои би дале поцелосна претстава за: народните верувања за потеклото на обичајот, легендите поврзани за обичајот, сите сегменти од колективниот обред Мантуфал, народните верувања за: контактирање со вишите сили и претскажување на иднината, варијанти од волшебните формули, варијанти благослови и клетви содржани во обредните песни-мани, народните верувања во однос на традиционалната исхраната и медицина, берењето лековити билки, нишањето и обредните песни; натпреварите на пеливани; прескокнувањето на оган. Регистрирање и чување на современите форми од обредно-обичајниот комплекс Х'дерлез кај Турците во Република Македонија бидејќи со сите посебности и сличности тој претставува составен дел од целокупната обредна практика во регионот. Како живо духовно културно наследство, Х'дерлез со сите свои аспекти претставува континуитет од културната историја на Турците од Република Македонија.

Како духовно културно наследство, поради влијанијата од современиот начин на живеење, аспектите што го сочинуваат обредно-обичајниот комплекс Х'дерлез кај Турците во Република Македонија постојано се подложни на видоизменувања. Особена загроеност претставуваат миграциите село-град поради што се неопходни интензивни теренски истражувања со цел регистрирање на постоечкиот изворен материјал, како и пренесување на звучниот материјал низ фазите за негова обработка: дешифрирање, класификација и превод во пишани записи за секој регион во Република Македонија, потребни за подоцнежни научни проучувања, објавување и достапност за научната и пошироката јавност.

За поттикнување на пренесувањето на специфичностите од обредната практика на турското население од Република Македонија потребно е:

Афирмирање на традиционалното искуство содржано во Х'дерлез, како и турските обредни песни поврзани со овој пролетен празник во Република Македонија низ објавување во макро форма (зборници, монографии) и во микро форма на презентирање (статии во странски списанија и учество со реферати подготвени на светските јазици при групни и индивидуални учества на меѓународни научни собири надвор од Р. Македонија.

Вклучување на сознанијата поврзани со обичаите на пролетниот празник Х'дерлез во воспитно-образовниот процес со доближување на народното искуство на соодветен начин до младата популација;

Соодветна обработка на изворниот материјал со цел помасовно доближување до сите средини, низ презентации преку телевизијата, радиото и слично;

Дигитализација на собраниот изворен материјал;

Реализирање на дополнителни теренски истражувања;

Тимско работење со специјалисти од сродни области.

Степен на заштита :

втор степен на заштита, трет за контактна зона



<p>Посебни мерки на заштита :</p> <p>Дополнително регистрирање на оние сегменти коишто се практикуваат и денес, особено во регионите каде има поголема масовност на турското население во Република Македонија;</p> <p>Систематизација на собраниот изворен материјал; негово дешифрирање и мелографирање на вокално-инструменталните изведби на обредните песни;</p> <p>Дигитализација на постоечкиот теренски материјал, депониран во Архивот на Институтот за фолклор Марко Цепенков од Скопје.</p>	
<p>Бришење:</p>	<p>Поврзаност со друго заштитено добро:</p>





Опис на доброто :

Обредно-обичајниот циклус на Х'дерлез кај Турците од Република Македонија претставува збир од три слоја со потекло од различни историски периоди и култура на живеење:

архаични елементи со потекло од мотолошките претстави од пред исламската обредна пралтика;

елементи добиени после прифаќањето на исламот;

елементи од современиот начин на живеење.

Валоризацијата на Х'дерлез кај Турците од Република Македонија ги опфаќа посочените елементи кои во денешната култура на живеење се наоѓаат во испреплетена форма на егзистирање. Како најчесто среќавани сегменти во современиот обредно-обичаен комплекс се издвојуваат:

изворни кажувања во кои се содржани народни верувања за потеклото на Х'дерлез кај Турците;

народни верувања во однос на други сегменти од обредниот циклус на Х'дерлез (тие содржат повеќе функции што се однесуваат на повеќе области од животот: посебности околу подготвување на исхраната, моќта на народните лекарства која се поврзува со нивната подготовка токму за време на Х'дерлез;

значењето и функцијата на поединечните сегменти од обредниот циклус;

ритуална изведба на најчесто застапениот колективен обред;

начинот на интерпретирањето и функцијата на обредните песни со магиско значење.

Големиот пролетен празник Х'дерлез кај Турците од Република Македонија е пропратен и со други активности. Најчести се:

посета на свети места каде луѓето се молат, прават завештанија, се упатуваат молби до Аллах;

излегување по полињата и правење нишалки и пеење пригодни песни при нишањето;

прескокнување на оган;

натпревари на пеливани;

собирање на капки роса;

берење на лековити билки.

Нишањето е ритуален обичај кој за време на Х'дерлез има магично значење: со нишањето луѓето се обидуваат да го имитираат движењето на дрвјата кога дува ветер, поради кое се очекува со хомеопатска и имитативна магија да се создаде ветер со цел успевање на богата жетва. Освен нишањето кое има аграрен карактер и во кој главно учествуваат девојки, се приредуваат и разни други видови на разонода во кои учествуваат припадници на машкиот пол: се отвора брава, се прескокнува оган, се приредуваат натпревари на пеливани. Се верува дека радоста за време на тие активности ќе ги оневозможи грижите во зимата. По полињата се берат 40 разни видови растенија кои се варат, а добиената течност се верува дека има моќ да исцели разновидни болести.

Х'дерлез кај Турците од Република Македонија се празнува на 6 мај како ден кој го одбележува почетокот на пролетта.

Обредните песни кои се однесуваат на овој обичај кај турското население се познати со терминот Мани или Мане и се сметаат за најстар вид и најкуса турска поетска творба, со потекло од арапскиот збор ма'на со буквален превод-значење. Во Македонија овие обредни песни главно се распространети преку усната трансмисија, а се среќаваат во репертоарот на сите генерации, но најомилени и најмасовни се кај помладата популација. Најчестиот термин во Македонија е мани, но во некои региони се среќаваат и како мартуфал или мартифал. Најмногубројни се творбите составени од четири стиха, а се среќаваат и во поширока форма кога двата стиха што се додаваат служат за мисловната цел од творбата. За разлика од другите турски поетски творби што се среќаваат во форма на четворостих каде сите четири стиха претставуваат една мисловна целина, во творбите познати со терминот мани првите и вторите два стиха имаат посебна мисловна целина.

Меѓу турското население од Македонија се среќаваат две форми на манифестација на манињата и два вида исполнители:

1. првата група ја сочинуваат оние кај кои кажувањето е во форма на рецитирање на текстот;

2. втората група се однесува на вокалните исполнители кога мелодиската линија е непроменлива без оглед на бројноста на творбите. Друга мелодиска линија може да се сретне кај исполнители од друг регион, или региони во Македонија.

Постојат повеќе обиди за класификација на манињата.

Првата група во рамки на оваа класификација се однесува на обредните песни кои се исполнуваат за време на празнувањето на пролетниот празник Х'дерлез, во втората група се поместени најомилените и најчесто застапените песни кои содржат љубовна тематика, а кои се меѓу најпопуларните и за време на Х'дерлез.

Обредните песни од првата категорија се одликуваат со магиска функција при нивното кажување. Ваквата функција се однесува на нивната моќ за





претстажување на настаните на личноста на која се упатени.

Специфичноста во текстовите на обредните песни од втората категорија е одбележана во последните два стиха кои најчесто завршуваат со одредена клетва или благослов.

Клетвите (Бедуа) во обредните песни-маниња се поврзани со верувањето во разни натприродни појави како: претскажувања, баења, предодреденост на случките и настаните што потекнува од древното митско сознание што довело до верувањето во натприродната сила на говорот. Потекнуваат од предисламската магиска практика и начинот на размислување во древните примитивни општества, кога се верувало дека меѓу случките во животот и зборовите со кои тие се именуваат постои тесна врска и органска зависност, односно дека зборовите, како израз на една желба, имаат власт да ги предизвикаат самите тие нешта или состојби. Со нивното кажување, во моменти кога човекот се наоѓа во неизвесност пред некој значаен настан од животот, се прибегнува кон говорна магија со цел да се олесни психичката напегнатост. Токму во ваквите моменти на очајување и несреќа, маќа или омраза и завист се раѓа клетвата. Најчести клетви се оние кои поради честата употреба се јавуваат како своевидни формули. При изговарањето на клетвите во обредните песни-манињата, исто како и при благословите, посакувањата најчесто се исказуваат повикувајќи се на неприкосновениот божи авторитет.

Најчести желби во клетвените формули кои се среќаваат и во обредните песни - маниња што се исполнуваат за време на Х'дерлез се: Аллах версџн ермесџн хафтасџна! (Алах несреќа да му даде!), Аллах џанџни алсџн! (Алах душа да ти земе!), Аллах версџн досмасџн генч сашџна! (Алах младоста да му ја земе!), Аллах фукаралџктан куртармасџн. (Алах од сиромаштво да не те избави!, Аллах гњзлерџни кљретсџн.) Очите да му ослепат!, Гњзлери солда калсџн. (Очите на патиштата да му останат!, Аллах версџн карни ток, гњзлери ач калсџн. (Стомакот сит, очите гладни да му бидат!), Аллах канли сашлар версџн. (Очите крвави солзи да му ронат!).

Се верува дека клетвите имаат задолжителна сила и дека тие неминовно се исполнуваат, а исполнувањето е рамносилно на законитост, бидејќи резултира од верувањето во магиската сила на зборот. Како најтешка се смета мајкината и татковата клетва (особено ако се изречени во конкретни лоши моменти).

Благословите (Хасџр дова) кои се среќаваат во текстовите на обредните песни - маниња, за време на Х'дерлез, во синтетизирана микро форма го пренесуваат древното митско сознание и верување во магиската сила на зборот, што живеело во светот на митологијата зад поттекстот на општественото сознание. Тоа оставило длабоки корења и траги во свеста на луѓето кои, освен со разните обреди и обредни игри како прастаро магиско средство преку кое се влијаело врз природата, верувале дека истата цел може да се постигне и со изговарањето на благословите како говорно-јазична магија (за тоа сведочат и многубројните благослови присутни во усното творештво на турскиот народ). Оттука, многу често во текстовите на обредните песни - манињата посакуваната порака се очекува да се постигне со благослови кои се однесуваат на среќата, здравјето и човековата благосостојба, а се кажуваат како пожелувања во моменти на добро расположение, со цел конкретно осмислено да ја поткрепат и насочат магијата кон предизвикување на соодветни дејства.

Со прифаќањето на исламската практика, првобитното верување во магиската сила на зборот од многубожечкиот период Турците го надополнуваат така што за исполнување на желбите му се обраќаат на Алах и другите муслимански светци. За ваквиот развој во религиозната мисла сведочат турските обредни песни-маниња со благослови-молитви коишто започнуваат со стереотипниот почеток Аллах версџн... (Да даде Алах...), Аллах бизи кауштурсун. (Алах да не ќердоса.), или Са Мухамед са Али кауштурсун ики сари. (Среќа да дадат и Мухамед и Али).

Карактеристичен запис и автор на записот:





### Посебни Карактеристики

Посебните карактеристики на празнувањето на пролетниот празник Х'дрелез кај Турците од Република Македонија се однесуваат на сегменти од современиот обредно-обичаен циклус кои имаат магиска значење со функција на претскажување на судбината на сите оние коишто учествуваат во ритуалната изведба.

Широко е распространето верувањето дека пожелбите посагани ноќта меѓу 5-6 мај ќе се остварат и тоа:

- несреќните ќе се усреќат;
- сиромашните ќе имаат берикет.

Поради ова верување, ноќта меѓу 5 и 6 мај се преземаат индивидуални и колективни активности. Најчести се следните индивидуални активности:

- се завиткува метална пара во црвена крпа која се закачува на гранка од трендафил. Утредента рано наутро парата се става во паричникот и се верува дека на сопственикот ќе му донесе берикет;
- младите девојки кои сакаат да се омажат, наместо паричка во крпата ставаат цртеж од брачна двојка и го оставаат да преноќи на гранка од трендафил, верувајќи дека ќе го сонуваат ликот на избраникот;
- повозрасните немажени девојки под перницата ставаат отворен катанец верувајќи дека тоа ќе придонесе во наредниот период да им се отвори среќата за мажење.

Посебно е омилен колективниот обичај Мартуфал. Во него учествуваат девојки и момчиња кои вечерта меѓу 5 и 6 мај ги прават следните активности:

- во куп со вода и тревки се ставаат лични предмети (обетки, шноли, копчиња и слично), а потоа, купот се остава да преноќи под гранките од трендафил покриен со црвена крпа (или црвен фес кој го симболизира машкиот пол).
- се протнува прстен низ плетенката на една од присутните девојки. Тоа го прави постара жена (со катанец во рацете) која ги изговара зборовите од формулата со магиско дејство: На четириесет момчиња и на четириесет девојки им го затворам к'сметот!, и потоа, го става катанецот на крпата или фесот. Утредента рано наутро истата жена ја повторува постапката со катанецот и ја кажува истата формула. (Искусната жена која раководи со процедурата на изведбата на обичајот има функција на медијатор помеѓу вишите сили од оној свет-натприродните суштества кои се бесмртни и луѓето-смртници од овој свет. Зборовите од посочената формула се изговараат со цел да се омилостват натприродните суштества и на предметите оставени во купот од учесниците во обредот да им ја дадат натприродната моќ за предвидување на настаните).
- учесниците седнуваат кружно околу купот и обредната церемонија започнува со отворање на грлото од купот.
- за отворање на грлото од купот жената-медијатор на обредот одбира машко дете со живи родители кое, откако ќе ја тргне црвената крпа или фесот, започнува со поединечното вадење на предметите. Тие се покажуваат и даваат на сопственикот откако ќе се каже текстот од обредната песна-мане наменето за конкретниот предмет, сопственост на конкретен учесник. Текстот од еднаш кажаното мане не треба да се повторува, затоа, за секој предмет се кажува нов текст кој ја потврдува сегашноста или ја предвидува иднината која ќе го следи сопственикот во текот на целата година, се до следниот Х'дрелез.

Според народните верувања, сопствениците на првите два извадени предмета во текот на годината ќе се омажат или ќе се оженат, или пак до следното празнување на Х'дрелез ќе ги придружува среќата и радоста.

Според народните верувања, сопствениците на првите два извадени предмета во текот на годината ќе се омажат или ќе се оженат, или пак до следното празнување на Х'дрелез ќе ги придружува среќата и радоста.

Освен овие обележја, карактеристично за исполнувањето на обредните песни за време на овој обред, од циклусот поврзан со Х'дрелез, е тоа што обичајот започнува со текстовите од две конкретни маниња кои имаат посебно значење и се издвојуваат од останатите по тоа што само тие се исполнуваат колективно: Мантифал?н мантифал? (Главатар на мантифалот /обичајот) и Манеци ба?и мис?н? (Главатар на манињата ли си?). Во секое од овие почетни обредни песни-маниња се спомнуваат зборовите Мантифал ба?и (Главатар на мантифалот /обичајот) и Манеци ба?и (Главатар на манињата), додека таквата функција во обичајот ја немаат другите обредни песни кои се исполнуваат потоа.

Мантифал?н мантифал?  
Мантифал?н ба?и вар  
Хер кимлере д??ерсе  
Девлетисле бахти вар.

Главатар е на мантифалот  
мантифалот главатар има  
кој ова мане ќе го добие  
голема среќа го очекува.

Манеци ба?и мис?н

Главатар на маниња ли си





Цеваир та?и мис?н  
Сазд?рсам бир амасли  
Коснунда та??р мис?н.

бесценет камен ли си  
една амајлија да ти напишам  
во срце ќе ја носиш ли.

Карактеристики на обредните песни-маниња: форма-четворостих, а стиховите содржат седум или осум слогови, во кои првиот, вториот и четвртиот стих се римувани а,а,б,а. За разлика од другите народни творби во турската поезија што се среќаваат во форма на четворостих, во кои сите четири стиха претставуваат една мисловна целина, во манињата првите и вторите два стиха содржат посебна мисловна целина.

Освен како четворостихови, манињата може да се сретнат и со помалку или повеќе стихови наречени: 1. Кесик мани / Ајакли мани и 2. Једекли мани. Манињата наречени Кесик мани се добиваат со испуштање на првиот од четирите стиха во мането. Једекли мани се оние маниња кои настануваат кога на обичните маниња од четири стиха им се додаваат уште два стиха. Стиховите што се додаваат на основните четири стиха служат за зацврстување на мисловната цел во творбата. Подоцна, со испуштање на првиот стих од оваа ново добиена форма, повторно се добива мане со четири стиха. Оваа трансформација во составот и римата на манињата шематски се прикажува на следниов начин: а, а, б, а / а, б, а / а, б, а, ц, а / б, а, ц, а. За најправилна форма на манињата се смета четворостих со рима: а, а, б, а, додека другите форми претставуваат само различни скали на истата.

Поврзаност со простор:

Датум на уписот:  
19.07.2011

Лице кое го извршило уписот:  
Бурим Амети

Забелешки:





MINISTRY OF CULTURE  
Republic of Macedonia  
Cultural Heritage Protection Office

PRINCIPAL BOOK  
PART IV  
CULTURAL HERITAGE OF SPECIAL SIGNIFICANCE  
INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

NATIONAL REGISTER OF CULTURAL HERITAGE

NATIONAL REGISTER OF CULTURAL HERITAGE		
Sequence number 49	Title of the protected property H'DERLEZ AMONG THE TURKS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	
Personal No. 3R0000049	Protection act: A decision enacted by the Government of the Republic of Macedonia No.51-3611\9 of 17.09.2011	Photograph:
Classification: 3.1.2.2.9	Decision on registration:	
Category: Special significance	Time of generation:	
Subcategory:	Authorized institution:	
		Photographed by:





Exceptional significance	INSTITUTE OF FOLKLORE "MARKO CEPENKOV" SKOPJE	
Additional entries:		
Nomination for international status:		Recognized international status:
<p>Reasons for placement under protection:</p> <p>The ritual and habit cycle of H'derlez among the Turks in the Republic of Macedonia represents a set of three layers originating from different historical periods and culture of living:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- archaic elements originating from the mythological representations of the pre Islamic ritual practice</li> <li>- elements gained after accepting Islam</li> <li>- elements of contemporary way of life</li> </ul> <p>The research indicates to the existence of some particularities in the ways of manifestation in which some segments of the ritual practice have lost their prior meaning whereas other segments refilled with elements of contemporary form of performance.</p>		
<p>Regime of protection:</p> <p>Respecting and caring about the segments contained in the ritual and habit cycle of H'derlez as well as of the oral presence of the ritual songs related to H'derlez. These ritual songs are sung among the Turkish population in their authentic form throughout the entire territory of the Republic of Macedonia. Potential additional local and regional aspects should be subjected to further thorough examinations in order to gain a more consistent understanding of all aspects of the contemporary practice of the ritual and habit cycle of H'derlez. These additional local and regional aspects would provide even more comprehensive overview of: the popular beliefs about the origin of the habits, the legends related to the habits, all the segments of the collective ritual called Mantufal, popular beliefs about achieving contact with higher forces and predicting the future, variants of the magical formulas, variants of blessings and curses contained in the ritual songs-mani, popular beliefs referring to the traditional nutrition and medicine, picking curative herbs, rocking and the ritual songs, traditional wrestling contests, skipping fire. There is an indisputable need for registration and safeguarding of the</p>		

contemporary forms of the ritual and habit cycle of H'derlez among the Turks in the Republic of Macedonia because with all its peculiarities and similarities it represents an integral part of the whole ritual practice in the region. As a living intangible cultural heritage H'derlez with all its aspects represents a continuity of the cultural history of the Turks in the Republic of Macedonia.

As an intangible cultural heritage, due to the impacts of the contemporary way of life, the aspects that constitute the ritual and habit cycle of H'derlez among the Turks in the Republic of Macedonia are constantly subjected to reformulation. The migrations from the village to the city represent a particular threat. Therefore, intensive field investigations are necessary in order to register the existing authentic material as well as to transfer the sound material through its processing phases: description, classification and translation in written records for each region in the Republic of Macedonia, needed for subsequent scientific studies, publication and availability for the scientific and the general public.

In order to encourage the transfer of the particularities of the ritual practice of the Turkish population in the Republic of Macedonia it is necessary to affirm the traditional experience contained in H'derlez as well as the Turkish ritual songs related to this spring holiday in the Republic of Macedonia through publication in macro-form (anthologies, monographies) and in micro form of presentation (articles in international periodicals and presenting papers during group or individual participations in international scientific symposia outside the Republic of Macedonia.

Inclusion of the knowledge related to the habits of the spring holiday H'derlez in the educational process with an aim to bring the popular experience in an appropriate manner to the young population.

Appropriate processing of the authentic material with an aim to create even more massive closeness to all areas through presentations on television, radio etc;

Digitalisation of the gathered authentic material;

Implementation of additional field research;

Teamwork with experts of similar related fields.

Level of protection:

second degree of protection, third degree of protection for contact zone.





Special protection measures:

Additional registration of those segments that are practiced even today, particularly in the regions where there is a massive presence of the Turkish population in the Republic of Macedonia;

Systematization of the gathered authentic material, description of this material and melographic recording of the vocal and instrumental performances of the ritual songs;

Digitalisation of the existing terrain material, deposited in the Archives of the Institute of Folklore "Marko Cepenkov" Skopje.

Removal:

Connection with another protected property:

Description of the property:

The ritual and habit cycle of H'derlez among the Turks in the Republic of Macedonia represents a set of three layers originating from different historical periods and culture of living:

- archaic elements originating from the mythological representations of the pre Islamic ritual practice;
- elements gained after accepting Islam;
- elements of contemporary way of life.

The evaluation of H'derlez among the Turks in the Republic of Macedonia encompasses the already mentioned elements that in today's culture of living are found in an intertwined form of existence. The most frequent segments found within the contemporary ritual and habit cycle are the following:

authentic narrations that contain folk beliefs about the origin of H'derlez among the Turks;

folk beliefs referring to other segments of the ritual cycle of H'derlez (they contain multiple functions that relate to more fields of life :

particularities referring to preparation of food, the power of folk medicine that relates to the preparation of remedies

precisely during H'derlez;  
the significance and function of the individual segments of the ritual cycle;  
ritual performance of the most frequently present collective ritual;  
the method of interpretation and the function of the ritual songs with magical significance.

The great spring holiday H'derlez among the Turks in the Republic of Macedonia is also accompanied by a set of other activities. The most frequent ones are the following: visiting holy places where people pray, vow, address pleas to Allah; making swings outside in the fields and singing adequate songs while rocking; skipping fire; traditional wrestling contests; collecting drops of dew; picking curative herbs.

The rocking is a ritual custom which has a magical significance during the celebration of H'derlez: while rocking, the people try to imitate the movement of the trees when the wind blows. Thus, it is assumed that wind is created with homeopathic and imitative magic aimed at acquiring a rich harvest. Except for rocking, which has agricultural features and is practiced mainly by girls, there are also different other kinds of entertainment that are being practiced by men. These kinds of entertainment involve: opening locks, skipping fire, organizing traditional wrestling contests. It is believed that the existing joy during these activities will erase all the worries and concerns in the winter. Forty different kinds of herbs are being picked in the fields and boiled because the liquid that is extracted in that process is believed to have the power of healing a variety of diseases.

H'derlez among the Turks in the Republic of Macedonia is celebrated on May 6 as the day that marks the beginning of the spring.

The ritual songs that refer to this custom among the Turkish population are known as Mani or Mane and they are considered to be the oldest type and the shortest Turkish poetic creation originating from the Arabic word ma'na literally translated as "meaning". In the Republic of Macedonia these ritual songs are mainly verbally transmitted and can be found among all the generations but mainly they are favorite and numerous among the younger population. The most frequent term that refers to these songs in Macedonia is mani but in some regions they are also named martufal or martufal. The





most numerous are the songs composed of four verses that could also be found in a wider form when the two verses that are added contain the principal thought of the entire creation. In contrast to other Turkish poetic works that are formed of four verses and all the four verses represent one general mental whole in the songs known as mani the first two verses carry one mental whole whereas the second two verses have a separate mental whole.

Among the Turkish population in Macedonia there are two forms of manifestation of the mani and consequently there are two kinds of performers:

1. The first group refers to those performers that recite the text;
2. The second group refers to those performers that have invariable melodic line regardless of the number of creations.

There is yet another different melodic line that could be found among performers of another region or regions in Macedonia.

There are various existing attempts for classification of the mani.

The first group within this classification refers to the ritual songs that are performed during the celebration of the spring holiday H'derlez whereas the second group is reserved for the favorite and usually prevalent songs containing a love topic that are also among the most popular ones during H'derlez .

The ritual songs of the first category are marked by a magical function when being performed. This function refers to their power of predicting events to the person to whom they are addressed.

The uniqueness in the texts of the ritual songs within the second category is marked in the last two verses which most frequently end with certain curse or blessing.

The curses (Bedua) in the ritual songs – mani are connected to the belief in different supernatural phenomena such as: prophecies, incantations, predetermination of the happenings and events. This originates from the ancient mythical cognition that has led to the belief in the supernatural force of speech. The curses originate from the magical pre- Islamic practice and the manner of thought in the ancient primitive societies, when it was believed that there is a tight connection and organic dependence between the events in life and the words with which they are nominated. In other words, it was believed that the words, as an expression of a desire, have the power to challenge the things or conditions themselves. The use of this kind of language in moments when a person is exposed to uncertainty in front of some important event in life

provides an escape to verbal magic in order to relief the psychic tension. It is exactly in these moments of despair and misfortune, trouble or hatred and envy that the curse is born. The most common curses are those which occur as a kind of formulas because of their frequent use. While pronouncing the curses in the ritual songs – mani, as well as while pronouncing the blessings desires are most often expressed invoking the inviolable divine authority.

The most frequent desires in the formulas of the curses which also occur in the ritual songs – mani that are performed during H' derlez are the following: Allah versdzn ermesdzn haftasdna! (Allah misfortune to give!), Allah candzni alsdzn! (Allah to take away your soul!), Allah versdzn dosmasdzn gench sashdna! (Allah to take away his youth!), Allah fukaraldzktan kurtarmasdzn. (Allah of poverty will not safe you!, Allah gnjzlerdzni kljretsdzn.) His eyes to blind!, Gnjzleri solda kalsdzn. (His eyes on the road to stay!, Allah versdzn karni tok gnjzlerdzni ac kalsxn ( His belly full his eyes hungry to be! ), Allah kanli sashlar versdzn (His eyes bloody tears to shed!).

It is believed that curses have an obligatory force and that they are inevitably realized in life, their realization being equal to a law because it results from the belief in the magical power of the word. The curse put upon the children by their parents is considered the hardest one (especially if it is said in particular bad moments in life).

The ancient mythical assumption and the belief in the magical power of the word used to be transmitted in synthesized micro form through the blessings (Hasdzt dova) found in the texts of the ritual songs –mani during the celebration of H' derlez. This ancient mythical assumption has been accepted in the world of mythology despite the social consciousness and awareness. This all left deep roots and traces in the consciousness of the people. Thus, except with different rituals and games as an ancient magical source through which nature could be affected it was also believed that the same purpose could be achieved with the pronunciation of blessings as a verbal linguistic magic (numerous blessings present in the popular art of the Turks bear witness to this fact). Further, very frequently in the texts of the ritual songs – mani the desired message is expected to be accomplished with blessings referring to happiness, health and wellbeing of people. The blessings





are expressed as desires in moments of good mood and their final purpose is to support and direct the magic towards inciting suitable actions.

With the acceptance of the Islamic practice the Turks address to Allah and other Muslim saints asking for fulfillment of their desires. Thus actually they supplement the initial belief in the magical force of the word from the pagan period. The Turkish ritual songs – mani with blessings – prayers beginning with stereotype such as: Allah versdzn... ( Let Allah give...), Allah bizi kaustursun (Allah give us offsprings) or Sa Muhamed sa Ali kaustursun iki sari ( Fortune to give Muhamed and Ali ) testify to this development of the religious thought.

Distinctive recording and author of the recording:

Special features:

The special features of celebration of the spring holiday H' derlez among the Turks in the Republic of Macedonia refer to segments of the contemporary ritual – habit cycle which have magical significance with a function of prediction of the destiny of all those who participate in the ritual performance.

It is widely assumed that all that is desired the night between May 5 and May 6 will come true and become reality. In that sense it is believed that the unhappy will become happy and the poor will have prosperity. The night between May 5 and May 6 individual and group activities are realized because of this belief. The following individual activities are the most frequent ones:

- A metal coin wrapped in a red towel is hanged on a branch of a rose-the next day, early in the morning, the coin is put in a wallet and it is believed that the owner of the wallet will have prosperity;
- Young girls who have a desire to get married instead of a coin put a drawing of a couple in the towel, leave it to spend

the night on a branch of a rose and believe that they will dream the face of the man to whom they would possibly marry;

- The older unmarried girls put an open padlock under the pillow and believe that thus they will cause their marriage happiness to come in the near future.

The collective ritual Martufal is particularly favourite. Boys and girls participate in this ritual the night between May 5 and May 6 doing the following activities:

- Personal belongings are placed in a pot full of water and herbs (earrings, hairpins, buttons etc.). Then, the pot covered with a red towel (or a red fez symbolizing the male sex) is left to spend the night under the branches of a rose.
- An older woman (with a padlock in her hands) is pronouncing the words from the formula with magical power: "I close the happiness of forty boys and forty girls" and she inserts a ring through the pigtail of one of the girls present. Then, she puts the padlock on the towel or the fez. The next day, early in the morning, the same woman does the same procedure with the padlock and she says the same formula again. The experienced woman leading the procedure of the performance of the ritual functions as a kind of a mediator between the higher forces from the other world- the supernatural creatures that are immortal and humans- mortals of this world. The words of the formula mentioned above are pronounced with the purpose to provoke mercy in the supernatural creatures and to give supernatural power for prediction of events to the personal belongings left in the pot by the participants in the ritual.
- The participants sit in a circle around the pot and the ritual ceremony begins by opening the pot. The woman i.e. the mediator of the ritual chooses a boy whose parents are still alive to open the pot. After removing the red towel or the fez the boy begins to pull out the personal belongings one by one. Once the text of the ritual song –mane for each particular object in possession of a particular participant is being pronounced the object itself is returned to its





owner. There is a different text of the ritual song –mane for each object. It is assumed that the text itself depicts the current present happenings in the life of each owner of the objects and predicts their future throughout the entire year, until the next H' derlez.

It is believed that the owners of the first two objects pulled out of the pot right after the beginning of the ritual ceremony will find a spouse during the year or will be accompanied by happiness and joy until the next celebration of H' derlez.

Apart from these features, there is one more typical feature when it comes to the fulfillment of the ritual songs from the cycle related to H' derlez. This refers to the fact that the custom itself begins with the texts of two particular mani which have a special meaning and diverse from the others being the only ones performed collectively: Mantifal? n mantifal? (Leader of the Mantifal/ritual) and Maneci ba? and mis? n? (Are you the leader of the mani?). In each one of these initial ritual songs – mani the words Mantibal ba? and (Leaderof the Mantifal/ ritual) and Maneci ba? ( Leader of the mani) are mentioned as opposed to the other ritual songs performed afterwards which lack that function in the custom.

Mantifal? n mantifal?	Leader of the Mantifal
Mantifal? n ba? and var	the Mantifal has a Leader
Her kimlere d? erse	the one who will receive this mane
Devletisle bahti var	is blessed by great fortune
Maneci ba? and mis?n	Are you Leader of the mani?

Cevair ta? and mis?n      Are you priceless stone?  
 Sazd?rsam bir amasli      If I write an amulet to you  
 Kosnunda ta?r mis?n.      will you carry it in your heart

Features of the ritual songs mani: form-composed of four verses and the verses contain seven or eight syllables where the first, the second and the fourth verse are rhymed a, a, b, a. In contrast to other popular Turkish poetic works that are formed of four verses and all the four verses represent one general mental whole in the songs known as mani the first two verses carry one mental whole whereas the second two verses have a separate mental whole. Further, the mani could also be found with more or less than four verses known as: 1.Kesik mani\Ajakli mani and 2.Jedekli mani. The mani named Kesik mani are created by emission of the first of the four verses in the mani. Jedekli mani are those mani that are created when two additional verses are added to the ordinary mani of four verses. The verses that are added to the primary four verses serve to strengthen the principal thought of the entire creation.Subsequently, by emission of the first verse of this newly created form a mane with four verses is created again. This transformation in the composition and rhyme of the manes can have a schematic representation in the following manner: a, a, b, a\ a, b, a\ a, b, a, c, a \b, a, c, a. The form of the manes containing four verses with rhyme a, a, b, a is regarded as the most proper form whereas the other forms represent just different scales of the same rhyme.

Relation to an area:

Date of registration:  
 19.07.2011

Person who created the registry entry:  
 Burim Ameti

Notes:

